

اما روحانیت در قرون وسطی

باید دانست که پس از چهار قرن اولیه تا اواخر قرن دهم و هنگام سلطنت سفویه هیچگاه جامعه روحانیتی در قم وجود نداشته حوزه علمیه بزرگی در این شهر تشکیل نیافته است منتها البته در هر عصری علماء و پیشوایان بزرگی که در سایر نقاط تحصیلات خود را خاتمه داده بودند بقم میآمدند و توقف میکردند و برخی از علماء بزرگ قم هم در دستگاه خلفای و سلاطین بوزارت مشغول بودند که ذکر اسامی مجموع کتاب مفصلی می خواهد در این باب برای نمونه بدک چند تنی از ایشان اکتفا می نماید.

یک - مؤیدالدین محمد بن عبدالکریم وزیر دانشمند و کارآگاه ستمن از خلفای عباسی (الناصر و الظاهر و المستنصر) متوفی بسال ۶۲۹.

دو - مؤیدالدین ابوطالب محمد بن احمد الملقب القمی که در علوم معقول و منقول سرآمد معاصرین بوده بوزارت المستعصم بالله گماشته شده تا آخر دوره خلفای عباسی قلاده وزارت را می کشیده است.

سه - خواجه نصیرالدین طوسی جهرودی قمی که مولدش در طوس نو (طوس اوج فعلی از قراه خلیجستان قم) می باشد از بزرگترین علماء و حکماء قرن هفتم و وزیر هلاکو خان مغول ریشه برانداز خلفاء عباسی بسال ۶۵۶ که کلمه (خون) ماده و تاریخ آن می باشد و متوفی بسال ۶۷۲

چهارم - ابوالفضل محمد بن حسین المعروف بالاستاد بن العمید القمی وزیر دانشمند و پیمانند رکن الدوله آل بویه که در فلسفه و نجوم و علوم ادبیه و ترسل مهارتی بسزا داشته در حقایق علوم غربیه ماهر و در دقایق حکم و فنون عقلیه و صاحب ابن عباد بواسطه شرف مصاحبت او صاحب ملقب گردید. پنجم - ابوالفتح علی بن محمد بن عمید که از علماء و دانشمندان بزرگ بوده پس از وفات پدر بمرتبه وزارت رکن الدوله نائل گردید مدتی هم وزیر مؤید الدوله بوده در سال ۳۶۶ مورد مؤاخذه واقع گشته در زندان زندگانی را بدرود گفته

بقیه در شماره آینده

بقتل رسید.

عجمی. فخر آفرین محمد. محمد بن ابی المضر. محمد بن حسن محمد بن رضا. محمد بن زین العرب. محمد بن ابی اسحاق. محمد بن عبیدالله. محمد بن ابی نصر. محمد بن اورعه محمد بن احمد. محمد بن اسحاق. محمد بن بندار. محمد بن بکران. محمد بن جعفر. محمد بن احمد. محمد بن حسن. شیخوله. محمد بن حسن الصفار. محمد بن المومن. محمد بن عبدالجبار. محمد بن عبدالعزیز. محمد بن خالد برقی. شیخ صدوق محمد بن علی. محمد بن عبدالله. محمد بن علی. محمد بن قولویه. محمد بن مانکدیم. محمد بن یحیی. محمد بن ریان. مرزبان بن عمران. موسی بن حسن موسی بن محمد. که نام نامی و لقب گرامیشان در سر لوحه مشاهیر عامای شیعه ثبت و سرمایه افتخار و مباهات مردم قم می باشند.

و ناگفته نماند که موسسین فقه شیعه در قرون اولیه

سه محمد بوده اند یکی محمد بن یعقوب کلینی متوفی بسال ۳۲۹ و محمد بن علی بن بابویه (شیخ صدوق) متوفی بسال

۳۸۱ و محمد بن حسن معروف بشیخ طوسی متوفی بسال ۴۶۰ که اولی مولف کتاب کافی و دومی مولف کتاب من لا یحضره الفقیه. و سومی مولف دو کتاب تهذیب الاحکام و استبصار هستند که علمای شیعه این کتاب هارا کتب اربعه می نامند و چنانچه ملحوظ افتاد از آن میانه شیخ صدوق از مردم قم است و در قرون اخیر نیز سه محمد نام بوده اند که از مفاخر

تشیع بشمار میروند یکی شیخ حر عاملی (محمد بن حسن بن علی) مولف کتاب وسائل دومی مولانا محسن فیض کاشانی (محمد بن مرتضی) مولف کتاب وافق و تفسیر صافی و دوست جلد کتاب دیگر متوفی بسال ۱۰۹۰ سومی علامه مجلسی (محمد باقر بن محمد تقی) مؤلف کتاب بحار الانوار متوفی بسال ۱۱۱۱ که کتب نامبرده را کتب ثلاثه می نامند.

و نیز چنانچه مسطور افتاد در این میانه هم مولانا فیض ابن شاه مرتضی قمی می باشد و چون دنباله سخن بدراز کشید بموضوع خاتمه میبخشد.